

**Λειτουργικά Συστήματα Πραγματικού Χρόνου
2006-07**

Ασφαλή Συστήματα
Μέθοδοι ελέγχου και εξακρίβωσης ορθής λειτουργίας

Μ.Στεφανιδάκης

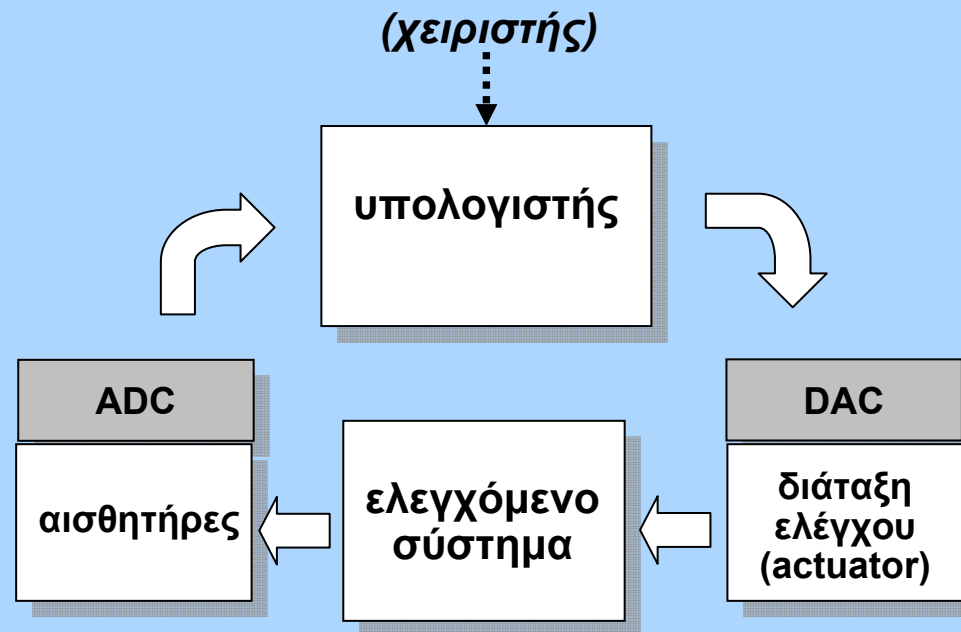
Ενσωματωμένα Συστήματα: Απαιτήσεις

- Αξιοπιστία (reliability)
- Χρησιμότητα (usability)
- Προσαρμοστικότητα (adaptability)
 - Χρήση από μη ειδικευμένους χειριστές
 - Σε απροσδιόριστες συνθήκες
- Ασφάλεια (safety)
 - Safety-critical systems
 - Οχήματα
 - Αεροσκάφη
 - Ιατρικά μηχανήματα
 - ...

Ασφάλεια: βασικές έννοιες

- **Η έννοια του “ατυχήματος”**
 - Μη αναμενόμενη σειρά γεγονότων
 - Με αποτέλεσμα
 - Βλάβη ζωής
 - Βλάβη περιουσίας ή εξοπλισμού
 - Βλάβη περιβάλλοντος
- **Κίνδυνος “ατυχήματος”**
 - Σοβαρότητα
 - Πιθανότητα εκδήλωσης
- **Αδυναμία αποκλεισμού ατυχήματος!**
 - Μόνο μείωση του κινδύνου ατυχήματος
 - Με αύξηση του κόστους του συστήματος

Τμήματα εφαρμογής ελέγχου

- **Πιθανότητα αστοχίας**
 - Σε οποιοδήποτε από τα εμπλεκόμενα μέρη

Ασφαλείς εφαρμογές

- **Fail-safe**
 - Άμεση αναγνώριση σφαλμάτων
 - Από υλικό, λογισμικό ή χειριστή
 - Αντίδραση σε σύντομο χρόνο
 - Πριν να επηρεαστεί η συμπεριφορά του συστήματος
 - Μετάβαση σε “ασφαλή κατάσταση” (safe state)
 - Γενικά: μη λειτουργική κατάσταση!!
- **Fail-operational**
 - Συνέχιση παροχής κρίσιμης υπηρεσίας
 - Μετά από την εμφάνιση σφάλματος
 - Πιθανώς: με υποβαθμισμένη ποιότητα
 - Π.χ.: έλεγχος πτήσης αεροσκαφών

Σφάλματα

- Οδήγηση συστήματος σε εσφαλμένη κατάσταση
- Είδη σφαλμάτων
 - Τυχαία – Σκόπιμα
 - Φυσικά – Λόγω σχεδιασμού
 - Εσωτερικά – Εξωτερικά
 - Από αστοχία συστήματος ή εξωτερικούς παράγοντες
 - Προσωρινά – Μόνιμα
 - Πιθανώς: μόνιμη κατάσταση στο σύστημα
 - Αναγκαιότητα εξωτερικής επέμβασης - επισκευής

Αντιμετώπιση σφαλμάτων

- Σε επίπεδο αρχιτεκτονικής συστήματος
 - Διαφανώς ως προς την εφαρμογή
 - Σύνθετο σύστημα – πρόσθετο υλικό
- Σε επίπεδο εφαρμογής
 - Πρόσθετες λειτουργίες ανίχνευσης και διόρθωσης
 - Πολυπλοκότερο λογισμικό (εφαρμογής)

Αστοχίες λόγω σφαλμάτων

- **Απόκλιση από την προσχεδιασμένη λειτουργία**
 - Λόγω μετάβασης σε κατάσταση λάθους...
 - ...η οποία προκαλείται από σφάλματα
- **Είδη αστοχιών**
 - Υπολογιζόμενων τιμών – Χρονικές
 - Μόνιμες – Προσωρινές
 - Απλές – Καταστροφικές

Αστοχίες σε κατανεμημένα συστήματα

- **Συνεκτική μετάδοση της πληροφορίας**
 - Όλα τα υποσυστήματα λαμβάνουν την ίδια πληροφορία
 - fail-consistent
 - fail-silent (ορθή μετάδοση ή καθόλου)
 - fail-stop
- **Μη συνεκτική μετάδοση**
 - Διαφορετικά (εσφαλμένα) αποτελέσματα
 - Malicious (Byzantine) failures

Ανοχή σε σφάλματα

- **Μέσω πολλαπλών ίδιων τμημάτων (replicas)**
 - Για την αντιμετώπιση k αστοχιών του ίδιου τύπου χρειάζονται:
 - $k+1$ τμήματα (fail-silent)
 - Αντίγραφα σε αναμονή
 - $2k+1$ τμήματα (fail-consistent)
 - Διαδικασία ψηφοφορίας
 - $3k+1$ τμήματα (malicious)
 - Πρωτόκολλα συμφωνίας με καθολική ανταλλαγή πληροφοριών

Διόρθωση σφάλματος: exceptions

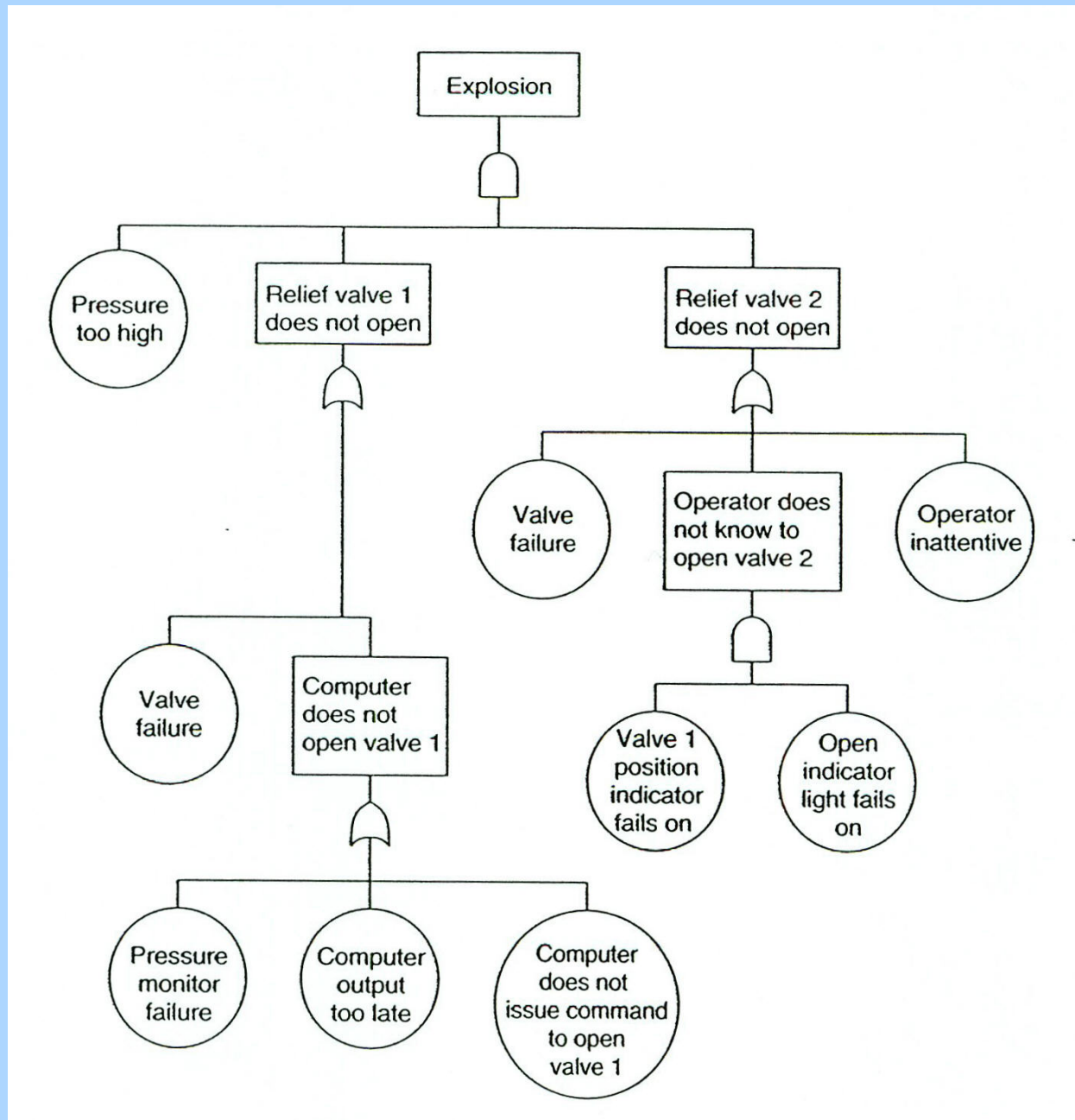
- Παρουσία σφάλματος σε διεργασία
 - Δημιουργία exception
 - Από υλικό ή λογισμικό
- Εκτέλεση ρουτίνας εξυπηρέτησης
 - Επηρεάζει τον χρόνο WCET της διεργασίας!

Ανάλυση συνθηκών σφάλματος

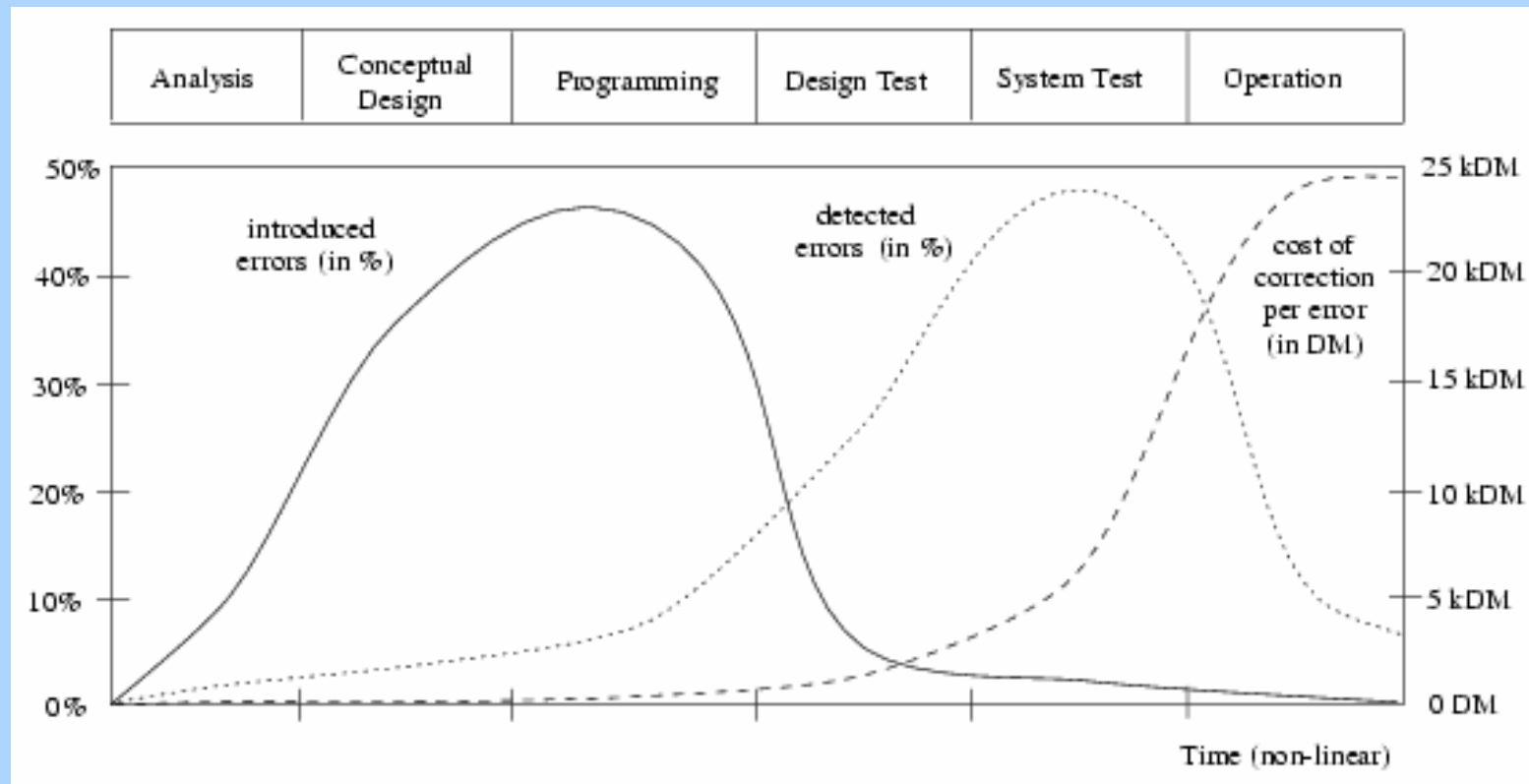
- **Failure mode and Effects analysis (FMEA)**
- Σε κάθε επιμέρους τμήμα του συστήματος
 - Τυχαία σφάλματα υλικού
 - Κατασκευαστικές αστοχίες
 - Προγραμματιστικά λάθη
 - Επιβάρυνση περιβαλλοντικών παραγόντων
 - Σφάλματα συντήρησης
- **Διορθώσεις για τη μείωση πιθανότητας σφάλματος**
 - Αύξηση ποιότητας και αξιοπιστίας τμημάτων
 - Διατάξεις ασφάλειας (εσωτερικές & εξωτερικές)

Άλλες μέθοδοι ανάλυσης

- **Fault Tree Analysis (FTA)**
 - Ξεκινώντας από αναγνωρισμένο σφάλμα
 - Ανίχνευση τμημάτων που μπορούν να το προκαλέσουν
 - Και καθορισμός μέτρων για τον περιορισμό του
- **(Probabilistic) Risk Analysis ([P]RA)**
 - Ποσοτική μέθοδος
 - Πιθανότητα σφάλματος κάθε υποτμήματος
 - π.χ. ανά ώρα λειτουργίας
 - Εξαγωγή συνοπτικής πιθανότητας σφάλματος

Σφάλματα ανάπτυξης

- Πως διαπιστώνεται η ορθή λειτουργία του νέου συστήματος;

Έλεγχος ορθής λειτουργίας

- Σε πολλά συστήματα: το μεγαλύτερο μέρος του κύκλου ανάπτυξης!
- Δοκιμαστική λειτουργία (testing)
 - Με επιλεγμένα δεδομένα εισόδου
 - Για τον έλεγχο παρεχόμενων λειτουργιών
 - Και τήρηση χρονικών προθεσμιών
- Formal Methods
 - Μαθηματικές και λογικές τεχνικές
 - Για την απεικόνιση ενός συστήματος
 - Και την απόδειξη της ορθής λειτουργίας

Testing

- Με αντιπροσωπευτικά(;) δεδομένα εισόδου
 - Προσομοίωση χειρότερης περίπτωσης
 - Κάλυψη μέρους των πιθανών καταστάσεων λειτουργίας
 - Σε συνδυασμό με εξομοίωση
- Δυνατότητα παρατήρησης (observability)
 - Probe effect
- Σχεδιασμός για έλεγχο
 - Πρόβλεψη αρχιτεκτονικής για διευκόλυνση ελέγχου
- Αλλά:
 - *“ο δοκιμαστικός έλεγχος μπορεί μόνο να δείξει την παρουσία σφαλμάτων, ποτέ όμως να αποδείξει την απουσία τους”*
(Dijkstra)

Formal Methods

- **Κατασκευή μοντέλου συστήματος**
 - Σύνολο καταστάσεων (πληροφορία μεταβλητών κ.λ.π.)
 - Περιγραφή συνθηκών μεταβάσεων μεταξύ καταστάσεων
- **Μαθηματική περιγραφή προδιαγραφών εφαρμογής**
 - Περιορισμοί (π.χ. χρονικοί)
- **Σύνολο λογικών κανόνων**
 - Για την απόδειξη ότι το σύστημα τηρεί τις προδιαγραφές

Model Checking

- **Αυτοματοποιημένη απόδειξη**
 - Μέσω υπολογιστικών εργαλείων
- **Εξαντλητική διερεύνηση συνόλου καταστάσεων**
 - Για απόκλιση από το επιθυμητό σχήμα
 - Παραβίαση προδιαγραφών- Reachability Analysis
- **Σε περίπτωση αποτυχίας;**
 - Παρουσίαση αντι-παραδείγματος
 - Περίπτωση μη επιθυμητής λειτουργίας
 - Υπόδειξη διόρθωσης μοντέλου

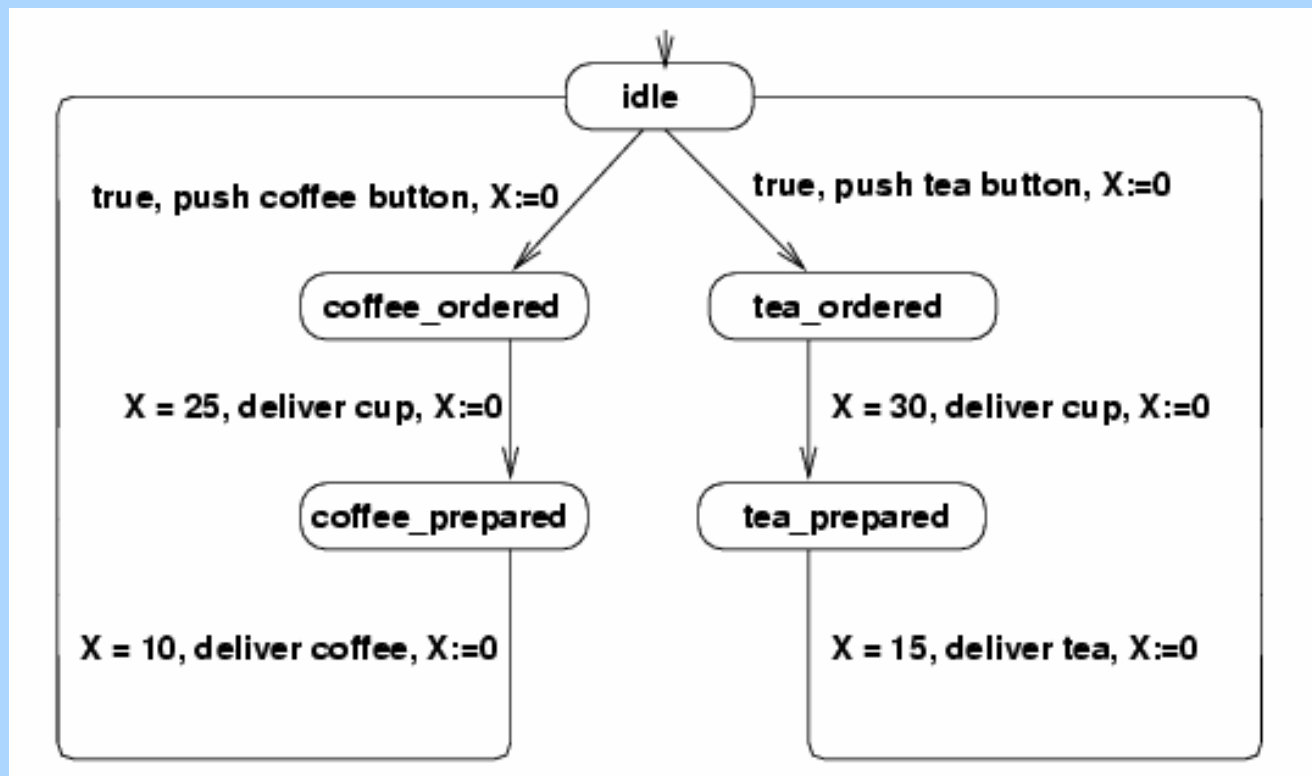
Model Checking

- **Γενικευμένη αντιμετώπιση**
 - Υλικό, λογισμικό, επικοινωνίες ...
- **Δυνατότητα μερικού ελέγχου**
 - Των σημαντικότερων υποσυστημάτων
- **Μειωμένη συμμετοχή χρήστη**
- **Κρισιμότητα ακρίβειας μοντέλου**
 - Δυσκολία κατασκευής
 - Ταιριάζει σε εφαρμογές ελέγχου (όχι data intensive)
- **Αυτόματη δημιουργία κώδικα**
 - Κατευθείαν από το μοντέλο

Συμπεριλαμβάνοντας τον χρόνο

- **Καταγωγή: Temporal logics**
 - Χρήση αυτομάτων πεπερασμένων καταστάσεων
 - Έμμεση μόνο χρήση χρόνου (διάταξη συμβάντων)
- **Προσθήκη της έννοιας του χρόνου**
 - Real Time Temporal Logic
 - Metric Temporal Logic
 - Time Propositional Temporal Logic
 - Time Computational Tree Logic
 - Duration Calculus
 - ...
- **Διακριτή ή συνεχής αναπαράσταση χρόνου**

Timed Automata

- ύπαρξη μεταβλητών clock
- συσχέτιση μεταβάσεων με
 - συνθήκη clock, ενέργεια, reset clock